

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Протоколом засідання
Вченої ради психолого-педагогічного
факультету від 20.09.2023 № 1

**ПРОГРАМА
АТЕСТАЦІЙНОГО ІСПИТУ
для здобувачів вищої освіти
спеціальності 053 «Психологія»
освітньо-професійної програми «Практична психологія»
освітнього ступеня «Магістр»
(денної та заочної форм навчання)**

Київ, 2023

Програма атестаційного іспиту для здобувачів вищої освіти ОС «Магістр» спеціальності 053 «Психологія» освітньо-професійної програми «Практична психологія» (денної та заочної форм навчання) / **Укладач:** кандидат педагогічних наук, доцент кафедри практичної психології Деснова І.С.

Програма атестаційного іспиту для здобувачів вищої освіти ОС «Магістр» спеціальності 053 «Психологія» освітньо-професійної програми «Практична психологія» (денної та заочної форм навчання), **обговорена та затверджена на засіданні кафедри практичної психології Маріупольського державного університету**
Протокол № 1 від 01.09.2023 р.

В.о. завідувачки кафедри практичної психології **Ірина ДЕСНОВА**

Програма атестаційного іспиту для здобувачів вищої освіти ОС «Магістр» спеціальності 053 «Психологія» освітньо-професійної програми «Практична психологія» (денної та заочної форм навчання), **обговорена та затверджена на Вченій раді психолого-педагогічного факультету Маріупольського державного університету**
Протокол № 9 від 17.05.2023 р.

ЗМІСТ

I. Вимоги до підсумкової атестації.....	4
II. Зміст програми атестаційного екзамену для здобувачів вищої освіти ОС Магістр освітньої програми «Практична психологія».....	7
III. Критерії рівня оцінювання здобувачів вищої освіти спеціальності 053 Практична психологія з атестаційного екзамену.....	16
IV. Рекомендована література до атестаційного екзамену для здобувачів вищої освіти ОС Магістр освітньої програми «Практична психологія»	17

I. Вимоги до підсумкової атестації випускників освітнього ступеня «Магістр» спеціальності 053 Практична психологія

Атестаційний/єдиний державний кваліфікаційний іспит є важливим етапом перевірки та оцінки готовності здобувачів освітнього ступеня «Магістр» та становить особливу комплексну форму контролю, яка у найбільш повно та чітко визначає рівень сформованих компетентностей. Програма атестаційного іспиту побудована у відповідності до вимог обов'язкового мінімуму змісту та рівня підготовки фахівця зі спеціальності 053 «Психологія» державних освітніх стандартів вищої освіти в Україні.

Формою атестації здобувачів вищої освіти «Магістр» за спеціальністю 053 «Практична психологія» (денна та заочна форми навчання) є атестаційний екзамен. Програма атестаційного екзамену для здобувачів другого (магістерського) ступеня за спеціальністю 053 «Практична психологія» розроблена відповідно до вимог Положення про розробку, моніторинг, перегляд, удосконалення та закриття освітніх програм в Маріупольському державному університеті (нова редакція) та базується на програмовому змісті навчальних дисциплін «Психологія масових явищ», «Психологія (суїцидальна поведінка)», «Групова психотерапія та допомога в екстремальних ситуаціях», «Внутрішньо-особистісний конфлікт».

Мета атестаційного екзамену полягає у виявленні рівня набутої здобувачами вищої освіти готовності до практичної діяльності в умовах соціальних змін / трансформацій, реформування соціальних сфер / інституцій, мінливості та невизначеності соціально-психологічних процесів.

Програма атестаційного екзамену покликана **вирішити такі завдання:**

1. Комплексно перевірити якість засвоєння теоретичних курсів професійного циклу і споріднених з ними наук з урахуванням компетентнісного підходу до навчання, сформованості програмою компетентностей, передбачених освітньо-професійною 053 «Практична психологія».

2. Оцінити здатність до розробки та запровадження програм психологічних інтервенцій в індивідуальній та груповій роботі з клієнтами.

3. Перевірити рівень оволодіння здобувачами вищої освіти рівня «Магістр» вміння вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

Програма екзамену дозволяє оцінити рівень підготовки випускника відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної програми.

Атестаційний екзамен проводиться в усній формі. Кожний екзаменаційний білет містить 3 питання:

- перше питання – теоретичне – 30 балів;

- друге питання – теоретичне – 35 балів;
- третє питання – практичне – 35 балів.

Перелік компетентностей випускника

Інтегральна компетентність	Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.	
Загальні компетентності	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	ЗК-1
	Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.	ЗК-2
	Здатність генерувати нові ідеї (креативність).	ЗК-3
	Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.	ЗК-4
	Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.	ЗК-5
	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	ЗК-6
	Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.	ЗК-7
	Здатність розробляти та управляти проектами.	ЗК-8
	Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.	ЗК-9
	Здатність спілкуватися іноземною мовою.	ЗК-10
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.	СК-1
	Здатність самостійно планувати, організувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та / або практичної значущості.	СК-2
	Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.	СК-3
	Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.	СК-4
	Здатність організувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.	СК-5
	Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.	СК-6
	Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.	СК-7
	Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.	СК-8
	Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.	СК-9
	Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи	СК-10

	психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.	
	Здатність оцінювати та приймати професійні рішення під час трансформаційних тенденцій, соціальних змін та реформування інституцій	СК-11
	Здатність вирішувати проблеми особистісного зростання та ефективного навчання в освітньо-розвивальних закладах, інклюзивно-ресурсних центрах, позашкільних установах	СК-12
	Здатність надавати психологічний супровід суспільним організаціями, громадам, проектам	СК-13

Визначені ОПП кінцеві, підсумкові та інтегративні результати навчання, що визначають нормативний зміст підготовки:

Результати навчання	Шифр результату навчання
Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.	ПР 1
Вміти організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.	ПР 2
Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.	ПР 3
Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.	ПР 4
Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.	ПР 5
Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.	ПР 6
Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.	ПР 7
Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.	ПР 8
Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.	ПР 9
Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.	ПР 10
Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.	ПР 11
Здійснювати заходи попередження і протидії фізичному/психічному насильству	ПР 12
Вміти аналізувати та надавати психологічну допомогу військовослужбовцям та їх сім'ям	ПР 13

Відповідь випускника оцінюється сталими вимогами й нормами, з урахуванням фундаментальності й оригінальності бачення здобувача. Здобувачі вищої освіти можуть висловлювати, аналізувати власні судження, відмінні від викладених у бібліографічних джерелах з психології, визначаючи на їх раціональність та ефективність практичного застосування. На іспиті важливо виявити вміння випускника ретранслювати теоретичні знання в практичну площину проблем, які виникають в діяльності практичного психолога.

**II. ЗМІСТ ПРОГРАМИ
АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) СТУПЕНЯ
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 053 «ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ»
(ДЕННА ТА ЗАОЧНА ФОРМИ НАВЧАННЯ)**

«ПСИХОЛОГІЯ МАСОВИХ ЯВИЩ»

Зміст програми

Характеристика масової свідомості. Психологічна еволюція в історії людства. Виникнення свідомості та індивідуалізація діяльності. Психологія мас у часи рабовласництва. Психологія мас у часи феодалізму. Психологія мас при капіталізмі та соціалізмі. Психологія мас у соціально-психологічній перспективі.

Теорії «маси». Характеристика «теорій масового суспільства». Визначення поняття масової свідомості. Структура масової свідомості та основні характеристики. Прояви масової свідомості. Проблеми формування та функціонування масової свідомості. Типологія. Макроформи масової свідомості.

Основні види мас. Властивості маси. Ефективність впливу на масу. Вплив маси на індивіда. Порівняльний аналіз поглядів відомих психологів, таких як З. Фрейд, А. Маслоу, У. Макдауголл, К. Юнг, Г. Ле Бон на проблеми взаємодії масової та індивідуальної свідомості. Відмітні ознаки індивіда в масі. Феномен знеособлення особистості. Погляди Б.Ф. Поршнева З. Фрейда та Ле Бона на проблему знеособлення. Функції вождя маси. Розпад маси та визволення особистості.

Масові психічні прояви та стани. Загальні механізми стихійної поведінки. Етапи прояву механізмів стихійної поведінки. Поняття «циркулярної реакції». Суб'єкти стихійної поведінки. Психологія натовпу. Загальні психологічні чинники створення натовпу. Проблеми класифікації натовпу. Випадковий натовп. Експресивний натовп. Конвенціональний натовп. Діючий натовп. Психологія зібраної публіки. Незібрана публіка. Основні форми стихійної поведінки: масова паніка та масова агресія. Чинники виникнення паніки. Вплив на панічну поведінку. Чинники виникнення та розвитку агресії. Види агресивної поведінки людини в

натовпі. Механізми впливу на агресивний натовп.

Механізми масової психології. Поняття зараження в трудах Ле Бона, З. Фрейда, У. Макдауголла. Наслідкування як наслідок зараження. Навіювання як наслідок зараження. Наслідкування як наслідок навіювання. Наслідкування як механізм психології маси.

Психологічні особливості прояву масової свідомості. Масові настрої в історичному ракурсі. Європейська історія масових настроїв. Настрої у ХХ сторіччі. Особливості сучасних масових настроїв. Індивідуальне та соціальне в суті настроїв. Поняття настроїв в теорії діяльності А.Н. Леонтьєва.

Сучасні настрої у політиці та масові політичні настрої. Природа політичних настроїв: як сигналу, як оцінки, як устремління. Суб'єкт масових настроїв. Виникнення та розвиток, динаміка масових настроїв – психологічний та соціально-психологічний аспекти. Цикли та рівні розвитку настроїв. Основні види та функції масових настроїв. Механізми впливу на масові настрої: гра на домаганнях, проблема досягнення домагань. Прогнозування масових настроїв. Масові настрої в період перебудови соціально-політичної системи в Україні.

Психологія політичних блоків та масових рухів. Поняття масових рухів. Зовнішня структура масових рухів: соціальна база, цілі та зусилля, ступінь організації, напрямок ідеології. Внутрішня структура масових рухів: організація, ідеологія, соціальна психологія. Чинники виникнення рухів. Соціально-психологічні функції рухів: пізнавальна, інструментальна, ідеологічна. Мотиви участі у рухах. Умови та етапи розвитку рухів. Види масових рухів. Характеристика революційних рухів. Етапи розвитку революційного руху. Реформаторські рухи. Етапи розвитку реформаторського руху. Експресивні рухи. Політичні партії як особливим чином сформована свідомість.

Психологія релігії. Соціально-психологічні функції релігії: інтегрувальна, комунікативна, компенсаторна, світоглядова та регулятивна. Психологія віри. Релігійний культ, як засіб маніпулювання масовою свідомістю. Психологія марновірства.

Психологія моди. Психологічні механізми моди. Подвійна природа моди. Мода як масове наслідування. Конформізм як фактор моди. Соціально-психологічні функції моди: масовізація психіки, підвищення престижу, регуляція емоційних станів, залучення до нового, самоствердження особистості. Елементи розповсюдження моди. Парадокс психології модників та їх види. Вплив моди на психологію мас.

Психологія масової комунікації. Інформаційна та комунікативна функція, функція соціалізації та організації поведінки, функція створення емоційно-психологічного стану аудиторії. Характеристика феномену масової комунікації. Система масової комунікації. Характеристика комунікатора. Характеристика масової аудиторії. Особливості комунікаційного

повідомлення. Засоби масової комунікації. Роль зворотного зв'язку. Ефекти масової комунікації: «ефект ореола», «ефект бумеранга».

Психологія реклами та PR-технологій. Генеральна функція реклами. Психологічні механізми реклами: збудження бажань, прийоми навіювання.

Блок питань включених до атестаційного іспиту

1. Загально-психологічні механізми стихійної поведінки індивіда. Суб'єкти стихійної поведінки
2. Масова паніка, умови її виникнення та способи впливу на панічну поведінку
3. Масова агресія як форма стихійної поведінки, умови її виникнення та механізми впливу на агресивний натовп.
4. Чутки та їх різновиди. Джерела та умови виникнення чуток. Плітки як різновид чуток.
5. Масова свідомість та її особливості. Основні теорії виникнення масової свідомості
6. Реклама та мода як соціально-психологічні феномени та їх психологічні механізми.
7. Ефективність впливу на масу. Функції вождя маси.
8. Групові ефекти як механізми функціонування групи. Види групових ефектів та особливості їх функціонування.
9. Види впливу. Психологічні засоби впливу. Цілі впливу.
10. Загальні психологічні чинники створення натовпу, класифікація та механізми утворення натовпу.
11. Механізми психології масової поведінки (зараження, навіювання, наслідування, переконання).
12. Виникнення та розвиток, динаміка масових настроїв.
13. Поняття масових рухів та їх структура. Соціально-психологічні функції рухів.
14. Релігійний культ як засіб маніпулювання масовою свідомістю.
15. Емоційні явища як предмет психологічного дослідження. Теоретичні підходи щодо вивчення проблеми емоцій.
16. Побудова емоційної сфери особистості. Класифікація емоційних явищ. Компоненти емоційної сфери.
17. Розвиток емоційної сфери особистості в онтогенезі. Зміни в емоційній сфері індивіда в процесі життєдіяльності.
18. Емоційні відносини і соціальний контекст. Симпатія й антипатія як емоційні стосунки на першому етапі розвитку взаємодії. Динаміка емоційних відносин.
19. Індивідуальні особливості емоційної сфери. Прийоми і методи емоційної саморегуляції (релаксація, аутотренінг, психогімнастика). Методи

діагностики емоційних станів особистості.

20. Актуальні проблеми дослідження емоційних стосунків. Діагностика емоційних відносин. Поняття емоційного інтелекту.

ПСИХОЛОГІЯ (СУЇЦИДАЛЬНА ПОВЕДІНКА)

Зміст програми

Питання про природу самогубства. Патологоанатомічні дослідження самогубства. Фізична природа суїцидального божевілля. Самогубство як психічне захворювання. Суїцид як розлад самосвідомості при патологічному афекті. Соматопсихічна неповноцінність суїцидентів.

Природа аутоагресії та специфічні особливості суїцидентів. Механізми прийняття суїцидального рішення. Психоаналітична теорія до проблеми самогубства. Морально-психологічні та педагогічні аспекти суїцидальної поведінки. Дисгармонія та моральна нестійкість особистості як фактор суїцидальних вчинків. Психологічний стан особистості перед самогубством.

Суїцидальна поведінка як колективне явище. Класифікація самогубства за Е. Дюркгеймом. Інформаційна статистика з проблеми суїциду. Мотиви самогубства як розуміння природи аутоагресії. Дослідження суїцидальної поведінки з моральної та психологічної точок зору. Зв'язок між самогубством і соціальними факторами. Прогресування суїцидальної активності: причини, фактори, особливості динаміки.

Сучасні напрями діяльності суїцидологічної науки. Теорія про єдину природу аутодиструкції й аутоагресії. Аналіз передсмертних послань суїцидентів. Персонологічний напрям в психології до проблеми самогубства. Потреби особистості та засоби їх задоволення. Причини суїцидального наміру та дій. Причини саморуйнування особистості та психосоціальні передумови самогубства. Психоаналітичні концепції суїцидальної поведінки (З. Фрейда, К. Юнга, А. Адлера).

Типологічна схема суїцидальних особливостей. Морально-етичні аспекти суїцидальної поведінки. Аксіопсихотерапевтичний вплив на особистість у кризовому стані. Індивідуалізований психокорекційний підхід. Визначення аутоагресії при афективних реакціях психічно здорових осіб, акцентуованих особистостей та людей із психічними захворюваннями. Аутоагресивна поведінка у осіб із граничними психічними розладами.

Самогубство як реакція на соціально-психологічні фактори. Сучасні тенденції розвитку суїцидогенезу в суспільстві. Фактори визначення суїцидальних задумів, намірів, дій. Класифікація видів суїцидальних дій. Тоталітарні секти в формуванні деструктивних дій та аутоагресії особистості. Вікові та інтелектуальні особливості особистостей схильних до суїциду. Культурні складові психології суїцидальної поведінки. Ціннісні категорії та порушення перспектив майбутнього як чинник виникнення аутоагресивної поведінки. Реабілітація постсуїцидальних дій та профілактика

аутоагресивної поведінки.

Кризові життєві ситуації. Визначення стресогенних факторів в житті людини. Ознаки психічної дезадаптації, пов'язані з перенесеним стресовим впливом. Стан дезадаптації, зумовлений деформацією смисложиттєвих орієнтацій. Різноманітні ознаки фізіологічного та патологічного афектів. Позиція людини, у структурі особистості якої переважає алкогольну залежність.

Специфічні поведінкові та психологічні прояви залежних осіб. Візуальна діагностика у зміненому стані (психічному, алкогольному, наркотиків і т.д.). Особливості взаємодії з особами в зміненому стані свідомості. Візуальна діагностика людини, яка знаходиться в передсуїцидальному стані (поведінка, самопочуття, настрої). Судово-психологічна експертиза суїциду.

Типи патологічних характерів та їх особливості при взаємодії. Песимістична установка особистості. Дії щодо нейтралізації спроби самогубства. Роль психолінгвістики в аналізі текстів передсмертних записок. Психологічні аспекти в складанні портрета особистості за написаним текстом передсмертних записок.

Особливості роботи практичного психолога з суїцидентами. Особливості психологічного консультування суїцидальних клієнтів. Умови ефективної соціально-психологічної профілактики суїцидальної поведінки. Психологічні аспекти превентивної допомоги людям «груп ризику розвитку суїцидальної поведінки». Комплексна медико-психологічна реабілітація як можливість профілактики суїцидальної поведінки.

Блок питань включених до атестаційного іспиту

1. Погляди відомих психологів та інших фахівців на природу самогубства як соціально-психологічного явища.
2. Характеристика видів суїцидальної поведінки.
3. Психічні риси особистості, сприятливі розвитку схильності до самогубства.
4. Гендерні відмінності у мотивації суїцидальних дій.
5. Життєві кризи особистості як чинник суїцидальної поведінки.
6. Вплив засобів інформації та масовидних явищ на формування суїцидальних мотивів у громадян.
7. Сенс життя в психології суїцидальної поведінки.
8. Психологічні аспекти превенції суїцидальної поведінки.
9. Психологічна реакція особистості на конфлікт, які спричиняють суїцид
10. Соціально-психологічна характеристика суїцидальної поведінки.
11. Характеристика екстремальної ситуації в генезисі самогубства.
12. Вплив алкоголізму та вживання наркотиків на емоційний стан людини,

який призводить до самогубства.

13. Суїцидальна поведінка при психопатичних розладах особистості.
14. Види самогубств, які створюють неврастенічні люди.
15. Аутоагресивна поведінка у хворих похилого віку.
16. Принципи діагностики суїцидальної поведінки.
17. Профілактика суїцидальної поведінки.
18. Соціально-психологічний та епідеміологічний аналіз причин суїцидальної поведінки у сучасному суспільстві
19. Основні методи психокорекційної роботи з суїцидентами.
20. Етапи психотерапевтичної програми з суїцидентами.

ГРУПОВА ПСИХОТЕРАПІЯ ТА ДОПОМОГА В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ

Зміст програми

Поняття екстремальної ситуації. Екстремальна ситуація та екстремальні умови діяльності. Порівняльна характеристика екстремальної, надзвичайної та кризової ситуації.

Фактори, що призводять до сприйняття ситуації як екстремальної: зовнішні фактори (інтенсивність; специфічність екстремального фактору; раптовість, тривалість у часі, об'єктивна складність діяльності або досягнення мети в особливих умовах, обмеженість часу для досягнення мети, дефіцит інформації, фізичні, мікрокліматичні та інші екологічні фактори, які обмежують діяльність людини) та внутрішні фактори (суб'єктивне значення екстремальної події, особливості життєвого досвіду людини та досвіду діяльності в аналогічних умовах, рівень розвитку неспецифічної та специфічної адаптації, індивідуальні особливості людини, ступінь здатності до діяльності в екстремальних умовах, відношення до діяльності, особливості мотивації людини, особливості впливу на людину катастрофічних та шоківих екстремальних ситуацій, очікуваних та непередбачуваних (раптових), короткочасних та довготривалих екстремальних явищ, поняття «персоналізованих» екстремальних ситуацій). Суб'єкти екстремальної ситуації (фахівці, жертви, спостерігачі, свідки тощо). Специфіка психологічної травматизації різних груп суб'єктів. Загальні наслідки впливу екстремальної ситуації на людину.

Типи та види екстремальних ситуацій з різних критеріїв. Обмеження типології екстремальних ситуацій, заснованої на типології надзвичайних ситуацій.

Екстремальні ситуації, пов'язані з військовими діями. Екстремальні ситуації, що виникають як наслідок стихійного лиха, аварій та катастроф. Специфіка сприйняття природних й техногенних надзвичайних ситуацій різними суб'єктами, групами. Екстремальні ситуації мирного часу. Емоційне,

психологічне, фізичне, сексуальне насильство як екстремальна ситуація. Психологія тероризму.

Поняття екстремального стану. Особливості параметрів екстремальних психічних станів. Підходи до виділенню екстремальних психічних станів (К. Ізард та ін.).

Страх, ефект, паніка як первинні стани при впливі екстремальної ситуації: поняття, форми, види, механізми їх розвитку та наслідки. Стрес, фрустрація і конфлікт як складові екстремального стану.

Динаміка розвитку екстремальних станів. Особливості психічної діяльності людини в екстремальній ситуації. Специфічні прояви екстремальної поведінки: «адаптивна активність» та «активна неадаптивність» людини.

Гострий стресовий розлад: поняття, основні признаки, етапи розвитку. Причини і наслідки слабкої вираженості (або відсутності) симптоматики гострого стресового розладу в екстремальній ситуації. Його наслідки для життя і здоров'я людини.

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР): поняття, причини розвитку, фактори і групи його ризику. Первинні симптоми ПТСР. Форми ПТСР. Діагностичні критерії та напрями реабілітації ПТСР.

Горе як особливий психофізіологічний стан. Динаміка та проблема виділення стадій. Гостре горе: поняття, симптоматика, небезпека стадій. Особливості психологічної допомоги.

Екстрена психологічна допомога: поняття, завдання та особливості застосування. Етичні принципи надання екстреної психологічної допомоги в екстремальній ситуації. Самопоміч при гострих реакціях на стрес. Обмеження при наданні психологічної допомоги в екстремальних ситуаціях

Психотерапевтичні групи: групи зустрічей, їх мета, основні поняття, базові принципи групи зустрічей. Група психодрами: її специфіка, мета, основні поняття.

Базові техніки психодрами. Гештальтгрупи: ключові поняття, основні принципи, види роботи в гештальт-групі, основні прийоми, що використовуються в роботі гештальт-груп. Групи тілесної терапії: особливості, основні поняття, методи тілесної терапії. Темоцетрована взаємодія (ТЦВ): специфічні риси, основні поняття, принципи, види тем, правила спілкування.

Групи терапії мистецтвом (арттерапія): особливості, мета, основні поняття, механізми арттерапії. Бібліотерапія: специфічні та неспецифічні психокорекційні впливи. Казкотерапія: корекційні функції казки, можливості роботи з казкою. Групи танцювальної терапії: характеристика напрямів, основні та додаткові цілі, методичні прийоми, основні етапи. Тренінгові групи. Т-групи: специфіка, основні цілі, поняття, учбовий цикл, його елементи. Групи тренінгу вмінь: характеристика, мета, компоненти, основні методики та техніки. Тренінг самоствердження, його структура та техніки. Соціально-психологічний тренінг як метод активного навчання та ефективний засіб психологічного впливу,

основні характеристики.

Блок питань включених до атестаційного іспиту

1. Предмет екстремальної психології
2. Завдання екстремальної психології
3. Система основних понять екстремальної психології
4. Поняття «екстремальна ситуація». Екстремальна ситуація та екстремальні умови діяльності
5. Порівняльна характеристика екстремальної, надзвичайної та кризової ситуації. Поняття та види екстремальних ситуацій.
6. Основні чинники виникнення екстремальності та екстремальної поведінки.
7. Основні концепції детермінації екстремальної поведінки.
8. Особливості екстремальної поведінки та її суб'єкта.
9. Характеристика станів психоемоційної напруженості:
10. Психологічні особливості стресових станів
11. Фрустрація та її прояви
12. Характеристика афективних станів
13. Характеристика методологічних підходів щодо організації допомоги в подоланні наслідків екстремального впливу.
14. Особливості надання екстреної психологічної допомоги
15. Психокорекційна робота з наслідками посттравматичного стресового розладу (ПТСР)
16. Поняття «групова психотерапія». Історія розвитку групової психотерапії.
17. Класичний етап розвитку групової психотерапії: теорія групової динаміки К. Левіна,
18. Класичний етап розвитку групової психотерапії: клієнт-центрована психотерапія К. Роджерса,
19. Класичний етап розвитку групової психотерапії: психодрама Я. Морено
20. Групоцентрована психотерапія та її риси.

ВНУТРІШНЬО-ОСОБИСТІСНИЙ КОНФЛІКТ

Зміст програми

Поняття конфлікту. Складові конфлікту: проблема, конфліктна ситуація, інцидент, учасники. Підходи до аналізу конфліктних ситуацій: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний. Типи конфліктів: конструктивні та деструктивні. Уявне та реальне розв'язання конфлікту.

Конфлікт в історії суспільної думки. Предмет, методи і структура конфліктології. Напрямки розвитку сучасної світової конфліктології.

Конфліктологія як міждисциплінарна галузь суспільствознавства.

Зв'язок конфліктології з іншими науками. Методи наукових досліджень в конфліктології. Теоретичний та емпіричний рівні конфліктології. Методологія аналізу, тлумачення інтерпретації теоретичних і емпіричних даних досліджень. Вимоги до методів конфліктологічного дослідження. Функції конфліктології суспільстві. Зв'язок конфліктології з циклом юридично-правових наук.

Теоретичні джерела концепції конфлікту. Основні концепції сучасної зарубіжної теорії конфліктовності. Зміни епох - зміни конфліктологічної парадигми. Конфліктологічний і функціональний підходи в теорії конфліктовності. Становлення конфліктології як науки в Україні. Наукові конференції з питань конфліктології в Україні 1994-1996 р.р. та їх наукове значення. Існуючі наукові визначення конфлікту.

Фази конфлікту: латентна, демонстративна, агресивна, батальна. Ескалація конфлікту. Рецидив. Реверсія конфлікту. Характерні риси об'єктивної конфліктової ситуації. Усвідомлення конфліктової поведінки і перехід до вирішення конфлікту. Типологія конфліктів за кількістю людей, які приймають участь у конфлікті. Конфлікти в системі управління. Класифікація конфліктів за причинами, ступенем тривалості. Типологія конфліктів за напрямком комунікації. Типологія конфліктів за станом. Визначення внутрішньоособистісного конфлікту В.Вундтом, К. Роджерсом, С. Л. Рубштейном та іншими.

Внутрішньо особистісний конфлікт з боку різних галузей психології: в педагогічній психології, в патопсихології, психоаналізі, в інших науках. Трагування причин внутрішньо особистісного конфлікту А.Адлером, К. Хорні, Е. Еріксоном. Структура внутрішньо особистісного конфлікту. Три типи внутрішньо особистісних конфліктів за А.Р.Лурієм. Типологія внутрішньо особистісних конфліктів за причинами, їх породжують: «Конфлікт ролей», «Конфлікт бажань», «Конфлікт цінностей».

Виникнення об'єктивної конфліктової ситуації. Перехід до конфліктової поведінки. Вирішення внутрішнього психологічного конфлікту. Функції внутрішньо особистісного конфлікту. Правила конфліктового спілкування. Управління поведінкою особистості з метою попередження конфліктів. Асертивність як запорука безконфліктової особистості Першопричини міжособистісного конфлікту. Правила асертивного тренінгу.

Поведінка людини та уникнення конфлікту, пристосуванні, компромісу, співробітництві. Конфліктогенна особистість та її неадекватність. Типологія міжособистісних конфліктів Р. Дарендорфа. Типологія І. Дейча. Три основні групи причин конфліктів в організації. Технологія безконфліктового спілкування. Основні тактичні ходи в конфлікті з метою його вирішення. Аналіз і виключення причин конфлікту. Підтримка співпраці. Соціальне партнерство. Інституціоналізація відношень. Наявність норм. Культура розв'язання конфлікту. Прийоми приглушення конфлікту. Посередництво. Способи

реагування на конфлікт (за Томасом): ухилення, згладжування, примус, компроміс, розв'язання. Алгоритми розв'язання конфлікту.

Блок питань включених до атестаційного іспиту

1. Поняття конфлікту як соціально-психологічного феномену: психологічна сутність, чинники виникнення, функції.
2. Підстави для класифікації конфліктів. Види конфліктів.
3. Основні структурні елементи конфлікту. Об'єктивні та суб'єктивні складові конфлікту.
4. Формули конфлікту та їх прикладне значення.
5. Двомірна модель стратегії поведінки особистості в конфлікті Томаса-Кілмена.
6. Аналітичні можливості методу картографії конфлікту за Х. Корнеліус.
7. Схема виникнення конфліктної ситуації. Умови переростання конфліктної ситуації в конфлікт.
8. Поняття об'єктивної конфліктної ситуації. Її риси та шляхи вивчення.
9. Соціально-психологічна сутність переговорів як методу вирішення конфлікту.
10. Специфіка організаційних конфліктів. Поняття «горизонтального» та «вертикального» конфлікту. Шляхи управління, врегулювання, профілактики виникнення.
11. Соціально-психологічні та особистісні чинники, що визначають особливості поведінки людини в конфлікті / в конфліктній ситуації.
12. Основні теоретичні та методологічні підходи щодо вивчення внутрішньо-особистісних конфліктів.
13. Критерії класифікації внутрішньо-особистісних конфліктів.
14. Функції внутрішньо-особистісного конфлікту. Конструктивні та деструктивні наслідки внутрішньо-особистісного конфлікту.
15. Пошук сенсу життя як основа подолання стану екзистенційного вакууму. Концепція В. Франкла.
16. Шляхи вирішення внутрішньо-особистісних конфліктів

Критерії оцінювання відповідей

Оцінка «відмінно» виставляється здобувачу вищої освіти за відповідь, в якій виявлено: досконале володіння провідними теоретичними положеннями з відповідної проблеми, посилення на першоджерела самостійне і обґрунтоване формулювання висновків, вибір з альтернативних можливих підходів оптимального варіанту у вирішенні практичних завдань, вільне включення у співбесіду, свідоме і обґрунтоване відстоювання власної позиції з приводу тієї чи іншої проблемної ситуації, оволодіння культурою

мови, культурою спілкування.

Оцінка «добре» може бути виставленою у випадках, якщо при загальній освіченості в теорії і практиці фахових дисциплін, студент-випускник значною мірою посилається на основний підручник, тобто не виявляє прагнення до поширення діапазону вивчення навчальної дисципліни. Крім того, оцінка на бал може бути зниженою, якщо на одне з питань студентом дана неповна відповідь, або припущена незначна помилка, яка не порушує загальної логіки розкриття проблеми.

Оцінка «задовільно» виставляється здобувачу вищої освіти за відповідь, в якій подане стисле розкриття того чи іншого питання, або припущена значна кількість помилок у розв'язанні теоретичних чи практичних завдань і, як наслідок, відповідь потребує додаткових питань. Оцінка відповіді може бути зниженою до зазначеного рівня за умов, якщо здобувач вищої освіти не в достатній мірі володіє культурою мови і культурою спілкування, у відповіді виявляється непослідовність розкриття питання, але при умові загальної орієнтації в його суті.

Оцінка «незадовільно» виставляється здобувачу вищої освіти за відповідь, в якій виявлений загальний низький рівень освіченості в теорії і практиці навчальних дисциплін за спеціалізацією «Практична психологія». тобто ним не розкрито більшість питань, вміщених в екзаменаційному білеті, або запропонованих членами державної комісії.

Крім оцінок, здобувачу вищої освіти може бути висловлена від імені державної комісії подяка за яскраве, логічне і повне розкриття питань і за сумлінне ставлення до обраного фаху і навпаки, попередження, якщо його відповідь за якістю межує з незадовільною оцінкою.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C	задовільно	
64-73	D		
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
			складання

0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	----------	---	---

ЛІТЕРАТУРА

1. Балабанова Л.В. Конфліктологія. Київ: Видав. Дім «Професіонал», 2019. 280 с.
2. Бархаленко Е. В. Деякі чинники, що формують суїцидальну поведінку. Психологія суїцидальної поведінки: Діагностика корекція, профілактика : зб. наук. пр. ; [за заг. ред. С.І. Яковенка]. Київ: РВВКІВС., 2022. 270 с.
3. Вашека Т.В. Рання діагностика та профілактика суїцидальної поведінки в підлітковому віці. Практична психологія та соціальна робота. 2016. № 6. С. 64-66.
4. Ващенко Г. Психічні властивості українців і причини наших невдач. *Рідна школа*. 2009 № 2. С.31-35.
5. Гелнер Е. Нації та націоналізм; Націоналізм: Пер. з англ. К.: Таксон, 2023. 300 с.
6. Герасіна Л.М., Панов М.І., Осіпова Н.П. та ін. Конфліктологія /За ред Л.Н. Герасіної, М.І. Панова. – Х.: Право, 2012. 256 с.
7. Гошовський Я. Ресоціалізація депривованої особистості: Монографія / Я.Гошовський. – Дрогобич: Коло, 2018. 525 с.
8. Долинська Л.В., Матяш-Заяц Л.П. Психологія конфлікту: Навчальний посібник. Київ: Каравела, 2019. 304 с.
(<http://caravela.kiev.ua/pages/view/262>)
19. Калініна Ю. Запобігання суїцидальній поведінці серед підлітків / Ю.Калініна // Психолог. 2015. № 35. С.14-17.
20. Конфліктологія : навч. посіб. / Л.М. Герасіна, М.П. Требін, В.Д. Воднік – Х. : Право, 2012. 128 с.
(http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI_2012/Konfliktologiy_2012.pdf)
21. Котлова Л.О. Психологія конфлікту: курс лекцій. Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2023. 112 с.
22. Ложкін Г.В., Пов'якель Н.І. Психологія конфлікту: теорія і практика: Навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2016. 416 с.
23. Нагаєв В.М. Конфліктологія: курс лекцій: Навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2014. 198 с.
24. Основи соціально-психологічного тренінгу: науково-практичні рекомендації / за заг. ред. Л. І. Казміренко. Івано-Франківськ: Симфонія-форте, 2021. 136 с.

25. Пірен М.І. Конфліктологія: Підручник. К.: МАУП, 2023. 360 с.
Попередження суїцидальної поведінки дітей та підлітків // Все для вчителя. 2023. № 30. С. 53-64.
26. Психологія суїциду / [заред. В.П. Москальця]. К., 2014. 286 с.
27. Попов В., Попова О. Соціальна ідентичність: теоретичні засади та історичні метаморфози. LAP LAMBERT Academic Publishing, 2018. 174 с.
28. Ричков М. О. Суспільство : [соціальний організм, простір, етнос] / М. О. Ричков. К. : НТУ, 2015. 188 с.
29. Суліцький В.В. Наукові основи методики викладання навчальної дисципліни «Психологія суїцидальної поведінки»: Навчально-методичний посібник. К.: КІВС КРАКОС, 2020. 198 с.
30. Психологія вирішення конфліктів [Текст] : навч. посіб. / В. О. Джелалі, А. В. Кудін. – Київ ; Харків : [б. в.], 2016. 320 с.
31. Психологія конфлікту : Навчально-методичний посібник для підготовки магістрів усіх форм навчання / В.Ф. Орлов, О.М. Отич, О.О. Фурса, В.Я. Галаган. Київ: ДЕДУТ, 2018. 422 с.
32. Слободянюк А.В. Психологія управління та конфліктологія: навчальний посібник для практичних та семінарських занять / А.В. Слободянюк, Н.О. Андрущенко. Вінниця: ВНТУ, 2020. 120 с.
33. Тимченко О.В. Соціально-психологічна дезадаптація особистості в генезісуїцидної поведінки // Наукові записки Харківського військового університету. Соціальна філософія, педагогіка, психологія. Харків: ХВУ, 2020. Вип. VI. С. 190-194
34. Юридична психологія: практикум / за заг. ред. Л. І. Казміренко. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2020. 190 с.
35. Управління конфліктами: текст лекцій [Текст] : навчальний посібник / Г.В. Жаворонкова [и др.]. К. : Кондор, 2021. 172 с.
36. Якубіна В. Л. Основні тенденції концептуалізації феномену мас в сучасній соціальній філософії: дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 / Якубіна Валентина Леонідівна. К., 2018. 266 с.